

Marta Ondrášková

100 let veřejné knihovny města Břeclavi

Historie břevclavského knihovnictví je více než stoletá. Sahá až k roku 1882, kdy byl v Břeclavi založen český čtenářský spolek Břetislav. Ten měl základní význam pro vznik a rozmach českého národního uvědomění na Břeclavsku a zejména v německém prostředí samotného města. Postupně se stal střediskem českého kulturního života, soustředovaly se kolem něho významné osobnosti města Břeclavi. Vedle své spolkové knihovny měl od konce minulého století také veřejnou knihovnu a čítárnu, půjčoval knihy a časopisy, pořádal ochotnická divadelní představení a přednášky, podporoval sborový zpěv. Zatímco spolková knihovna vznikla už v roce 1882, úmysl založit veřejnou knihovnu je dokumentován až ve třetí verzi stanov spolku Břetislav ze dne 25. září 1898, které se nám podařilo objevit teprve nedávno v Moravském zemském archivu v Brně. Úkoly knihovníka jsou v nich pečlivě rozpracovány. Pod stanovami je podepsán jako předseda spolku JUDr. Karel Čermák, který velice dobře chápal nutnost získat pro rozmach českého národního života širokou veřejnost.

Veřejná knihovna k tomu byla výborným prostředkem. Časopis Selský archiv z roku 1906 ve svém „soupisu lidových knihoven moravskoslezských“ uvádí podle zpráv učitelů – vlastenců, že město Břeclav mělo na začátku století tři knihovny: čtenářského spolku, založenou v roce 1882 (450 spisů), učitelskou knihovnu spolku Komenský, založenou roku 1903 (168 spisů) a veřejnou, založenou 1899 (1020 knih). Veřejná knihovna rostla dary příznivců a v roce 1914 už měla 2296 svazků a 212 čtenářů. Zajímavé je, že Stará Břeclav, která ještě tehdy nepatřila k městu, měla už od roku 1882 obecní knihovnu a v ní 319 knih.

Nová etapa rozvoje českého knihovnictví nastala po vzniku republiky. V roce 1919 byl vydán Zákon o veřejných knihovnách obecních, který ovlivnil i otevření Městské veřejné knihovny a čítárny v Břeclavi 1. prosince roku 1920. Jejím základem se pravděpodobně stala knihovna spolku Břetislav, který pak ve II. polovině dvacátých let zanikl. Během prvních 10 let své existence, t. j. do roku 1930, se Břeclavská knihovna zařadila mezi 7 největších knihoven na Moravě. V roce 1930 už měla 12250 svazků knih, 948 čtenářů a 45388 výpůjček.

Z dalších peripetií složitého vývoje je třeba připomenout záchranu knižního fondu před okupací zapůjčením knihovnam v Hodoníně a v Otrokovicích, poválečné umístění knihovny v suterénu českobratrského kostela v Břeclavi, v roce 1949 přestěhování na místo dnešního působení na ulici Národních hrdinů do budovy po Občanské záložně. Významnou kulturní událostí bylo založení Divadla poezie Proměna pod její střechou v roce 1954, které pod vedením Bedřicha Kaněry 25 let obohacovalo kulturní život Břeclavska a kvalitou své práce si získalo uznání nejen v Jihomoravském kraji, ale i v měřítku celostátním.

Přístavba nové budovy knihovny v roce 1979 znamenala rozšíření a zkvalitnění služeb pro veřejnost i lepší podmínky pro pracovníce knihovny. Postupně početně rostl knižní fond i přes negativní zásahy a vyřazování děl politicky nežádoucích autorů v 50. letech a na přelomu let 60. a 70.

Kromě funkce městské knihovny plnila břevclavská knihovny od roku 1949 i roli knihovny okresní a postupně centra řídicí, metodické, bibliografické, informační a meziknihovní výpůjční služby pro všechny knihovny okresu Břeclav a také personálního střediska profesionálních a dobrovolných knihovníků. Svým vybavením, ale i rozsahem a intenzitou své činnosti byla břevclavská knihovna řadu let počítána mezi nejlepší knihovny Jihomoravského kraje i ČR.

Rozhodnutím přednosty Okresního úřadu v Břeclavi byla Okresní knihovna v Břeclavi v závěru roku 1992 zrušena. Proces transformace se odehrál velmi rychle a nečekaně, bez náležité přípravy, znamenal úplný rozpad okresního knihovnického systému a přerušení profesních komunikačních vazeb. Tento problém se podařilo řešit až po 7 letech. V roce 2000 světil Okresní úřad Břeclav břevclavské knihovně opět regionální funkci, i když v omezené míře.

Městskou knihovnu v Břeclavi zřizuje Město Břeclav. Za sedm let pod novým zřizovatelem se břevclavská knihovna velice změnila. Zájem občanů o služby knihovny výrazně vzrostl. Městská knihovna má dnes ve svých fondech 140000 svazků, v čítárně nabízí 130 titulů novin a časopisů. Má na 5000 stálých čtenářů, ročně projde jejími provozovny více než 90000 návštěvníků, knihovnice pro ně zajistí téměř 350000 výpůjček. Za jeden kalendářní rok se uskuteční v knihovně a v jejich pobočkách zhruba 300 kulturních a vzdělávacích akcí, zvláště pro mládež břevclavských škol.

V roce 1995 knihovna rozšířila tradiční knihovnické služby o půjčování kompaktních disků v hudebním oddělení. Významným předělem v její novodobé historii bylo zahájení automatizovaného provozu v roce 1996 a od roku 1997 mohou čtenáři ve studovně knihovny využívat Internetu. V posledních letech se podařilo opravit a přestěhovat pobočky knihovny ve Staré Břeclavi a v Charvátské Nové Vsi, rozšířit prostory a zajistit generální opravu největší pobočky v Poštorné. V budově ve městě byly upraveny vstupní prostory a dvůr a byla zde otevřena nová čítárna.

Už celé jedno století provází život města Břeclavi a jeho obyvatel instituce veřejné knihovny. Je dnes zcela jiná, než na svém začátku na přelomu 19. a 20. století. Především v tom, že využívá stále mohutnějších informačních zdrojů, jež nám přinesla technika 20. století. Bez počítačů si dnes neumí představit provoz knihovny ani knihovnice, ani čtenáři. Zavedením Internetu velmi výrazně narostla informační funkce knihovny.

Cíl břeclavské knihovny se ale nemění: soustřeďovat ve svých fondech moudrost, znalosti, zkušenosti a prožitky soudobých a minulých generací a zpřístupňovat je všem, kteří přijdou a projeví zájem.